

Komparácia dôsledkov pomerného a väčšinového volebného systému v podmienkach Slovenskej republiky

Charakteristika modelovej simulácie dôsledkov aplikácie relatívneho väčšinového volebného systému

Jozef Ružarovský

Abstract

The present paper compares outcomes of proportional and majoritarian voting system in Slovak Republic. It considers application of proper type of electoral rules in conditions of formation of Slovak political system. Because different types of electoral systems usually are not clear applications of proportional or majoritarian voting systems but their position is somewhere in continuum between them, it will be most usefull to compare actual and in its grounds constant Slovak electoral system with model situation simulating aplication of relative majoritarian system.

Key words: voting system, Slovak Republic, electoral rules, political system

Úvahy o aplikácii vhodného typu volebných pravidiel v podmienkach postupne sa formujúceho slovenského stranického systému nevyhnutne musia vychádzať z adekvátnych predstáv o charaktere zmien, ktoré by boli dôsledkom novej volebnoprávnej úpravy. Keďže rôzne typy volebných systémov predstavujú určité kontinuum medzi pomernými a väčšinovými volebnými systémami v ich čistej podobe, bude najúčelnejšie aktuálny a vo svojich základných rysoch konštantný slovenský volebný systém porovnávať s modelovou situáciou simulujúcou aplikáciu relatívneho väčšinového systému.

Modelovanie účinkov hypotetického volebného systému je vzhľadom na obmedzenú možnosť predikcie ďalších faktorov ovplyvňujúcich volebné správanie elektorátu zo svojej podstaty presné len v obmedzenej miere, ale na účely identifikácie základných trendov postačujúce. Postupná adaptácia nových volebných pravidiel má totiž nezanedbateľný psychologický efekt a voliči, ktorí v podmienkach listinného pomerného volebného systému deformovaného iba existenciou bariérovej klauzuly mohli pomerne slobodne zvážiť, ktorému

kandidujúcemu subjektu svoj hlas odovzdajú, by v prípade zavedenia iného typu volebných pravidiel na základe predchádzajúcich skúseností pravdepodobne konfrontovali svoju preferovanú voľbu aj s reálnymi očakávaniami spojenými s predpokladaným volebným výsledkom.

Podobne by sa zrejme správali aj kandidujúce politické strany a v záujmu dosiahnutia optimálneho volebného zisku by sa svoju činnosť snažili koordinovať s politickými subjektmi s podobnou ideovou profiláciou. Prognózovanie uvedených faktorov, ktoré sa nezanedbateľnou mierou podieľajú na formovaní straníckych systémov, je v dlhšom časom horizonte nerealizovateľné, a tak sa v nasledujúcich úvahách obmedzíme len na modelovanie hypotetických volebných výsledkov, ktoré vychádza z reálnych výsledkov jednotlivých parlamentných volieb v Slovenskej republike.

Voľba relatívneho väčšinového volebného systému ako referenčného rámca pre porovnanie s aktuálne platným pomerným volebným systémom vyplýva aj zo skutočnosti, že len v jeho prípade možno na základe reálnych volebných výsledkov dospieť modelovaním k relatívne spoľahlivým výsledkom, čo už neplatí pri iných typoch väčšinových, prípadne semiproporcionálnych alebo zmiešaných volebných systémov.¹

Pri modelovaní hypotetických výsledkov volieb v prípade aplikácie relatívneho väčšinového systému budeme vychádzať z volebných výsledkov na úrovni jednotlivých okresov. Z hľadiska počtu voličov zapísaných v zoznamoch voličov v jednotlivých okresoch pridelieme okresom zodpovedajúci počet mandátov tak, aby ich celkový počet bol podobne ako v reálnych parlamentných voľbách 150. Modelovaná situácia bude predstavovať najjednoduchší typ relatívneho väčšinového systému, v ktorom sú poslanci volení v jednomandátových volebných obvodoch. Tým, že v modeli využijeme volebné výsledky na úrovni okresov, sa zároveň dokážeme vyhnúť nepriaznivým dôsledkom volebnej geometrie, ktorú by sme boli nútení použiť v podstate svojvoľne, keby sme podobu jednotlivých volebných obvodov vytvárali z menších územných jednotiek, teda z konkrétnych miest a obcí, nehovoriac už o prácnosti uvedeného postupu.

Postup pri pridelení počtu mandátov jednotlivým okresom bude podobný ako v prípade pridelenia počtu mandátov jednotlivým volebným krajom v parlamentných voľbách, v ktorých ešte Slovenská republika nepredstavovala jeden volebný obvod. Celkový počet voličov zapísaných v zoznamoch voličov teda vydelíme číslom 150. Získame tak volebné

¹ Pozri Horváth, P. (2005): *Úvod do porovnávacej politológie*. In. Tóth, R. a kol.: *Úvod do politických vied*. Bratislava: Smaragd, s. 55-98, tu s. 68.

číslo, ktorým potom budeme deliť počet voličov zapísaných v zoznamoch voličov jednotlivých okresov. Každému okresu pridelieme taký počet mandátov, koľkokrát sa volebné číslo nachádzalo v počte voličov zapísaných v jeho zoznamoch. Nepridelené mandáty postupne pridelieme okresom, ktoré vykázali najväčší zostatok delenia.

Uvedomujeme si, že takto modelované volebné obvody sa budú svojou veľkosťou dosť odlišovať a teda nebudú zodpovedať kritériám spravodlivých volieb, ktorých základnou podmienkou je rovnosť hlasov všetkých voličov, ale na študijné a výskumné účely je dané riešenie postačujúce. V porovnaní so zákonnou úpravou pridelenia mandátov jednotlivým volebným krajom platnou v čase volieb, počas ktorých bola Slovenská republika rozdelená na viac volebných obvodov, sme v našom modeli urobili malú zmenu v tom, že sme nevychádzali z počtu odovzdaných platných hlasov, ale z počtu voličov zapísaných v zoznamoch voličov. Domnievame sa totiž, že v prípade simulácie reálnej existencie jednomandátových volebných obvodov je adekvátne predpokladať vytvorenie ich konkrétnej podoby už v predvolebnom čase.²

Napríklad v parlamentných voľbách v roku 1990 bol celkový počet osôb zapísaných v zoznamoch voličov 3 622 650. Volebné číslo teda bolo 24 151. V okrese Bratislava II bolo v zoznamoch voličov zapísaných 85 053 osôb. Volebné číslo sa v uvedenom počte nachádzalo trikrát, takže okresu Bratislava II sme prideliť tri mandáty, pričom zostatok delenia, ktorý sme brali do úvahy pri pridelení nerozdelených mandátov, bol 12 600. Z reálnych výsledkov volieb vyplýva, že v okrese Bratislava II získalo najviac hlasov (29 805, t.j. 38,40 percent) politické hnutie Verejnosc' proti násiliu.³ Pri modelovaní výsledkov volieb v prípade aplikácie relatívneho väčšinového volebného systému teda budeme predpokladať, že v troch jednomandátových volebných obvodoch, ktoré by boli vytvorené na území okresu Bratislava II, by zvíťazili a poslanc'ký mandát získali práve kandidáti uvedeného politického subjektu. Podobne budeme postupovať aj v prípade ďalších okresov a parlamentných volieb.

V modeli pre rok 1990 sme jednotlivým okresom na základe vyššie uvedenej metódy prideliť nasledujúci počet mandátov: Bratislava I – 2, Bratislava II – 4, Bratislava III – 2, Bratislava IV – 2, Bratislava V – 3, Bratislava – vidiek – 4, Dunajská Streda – 3, Galanta – 4, Komárno – 3, Levice – 4, Nitra – 6, Nové Zámky – 5, Senica – 4, Topoľčany – 5, Trenčín -5, Trnava – 7, Banská Bystrica – 5, Čadca – 3, Dolný Kubín – 3, Liptovský Mikuláš – 4, Lučenec – 3, Martin -3, Považská Bystrica – 5, Prievidza – 4, Rimavská Sobota – 3, Veľký

² Pozri taktiež, s. 73.

³ Výsledky volieb rok 1990. Dostupné na portáli Štatistického úradu Slovenskej republiky. On: <http://www.statistics.sk/webdata/slov/volby/volby90/pph90.htm> (22.2.2008).

Krtíš – 1, Zvolen – 4, Žiar nad Hronom – 3, Žilina – 5, Bardejov – 2, Humenné – 3, Košice – mesto – 7, Košice – vidiek – 3, Michalovce – 3, Poprad – 4, Prešov – 5, Rožňava – 3, Spišská Nová Ves – 4, Stará Ľubovňa – 1, Svidník – 1, Trebišov – 3, Vranov nad Topľou -2.

Na základe volebných výsledkov v jednotlivých okresoch a vyššie opísanej metódy pridelovania mandátov kandidujúcim subjektom v modelovej situácii sme pre parlamentné voľby v roku 1990 určili počty mandátov, ktoré by jednotlivé politické strany, hnutia alebo koalície hypoteticky získali v prípade aplikácie relatívneho väčšinového volebného systému. Verejnosť proti násiliu by získala 96 mandátov, koalícia Spoluzitá a Maďarského kresťanskodemokratického hnutia 26, Kresťanskodemokratické hnutie 15 a Slovenská národná strana 13 mandátov.

Podobne sme postupovali aj pri modelovaní výsledkov volieb pre roky 1992, 1994, 1998, 2002 a 2006. Pre voľby v roku 1994 sme po reforme územnosprávneho členenia štátu novovytvoreným okresom pridelili nasledujúci počet mandátov: Bratislava I – 2, Bratislava II – 3, Bratislava III – 2, Bratislava IV – 3, Bratislava V – 4, Malacky – 2, Pezinok – 2, Senec – 1, Dunajská Streda -3, Galanta – 3, Hlohovec – 1, Piešťany – 2, Senica – 2, Skalica – 1, Trnava – 4, Bánovce nad Bebravou -1, Ilava – 2, Myjava – 1, Nové Mesto nad Váhom – 2, Partizánske – 1, Považská Bystrica – 2, Prievidza – 4, Púchov – 1, Trenčín -3, Komárno – 3, Levice – 3, Nitra – 5, Nové Zámky – 4, Šaľa - 2, Topoľčany – 2, Zlaté Moravce – 1, Bytča – 1, Čadca – 2, Dolný Kubín – 1, Kysucké Nové Mesto – 1, Liptovský Mikuláš – 2, Martin – 3, Námestovo – 1, Ružomberok -2, Turčianske Teplice – 0, Tvrdošín – 1, Žilina - 4, Banská Bystrica – 3, Banská Štiavnica – 0, Brezno – 2, Detva – 1, Krupina – 1, Lučenec – 2, Poltár – 1, Revúca - 1, Rimavská Sobota – 2, Veľký Krtíš – 1, Zvolen – 2, Žarnovica – 1, Žiar nad Hronom – 1, Bardejov -2, Humenné – 2, Kežmarok – 2, Levoča – 1, Medzilaborce - 0, Poprad – 3, Prešov – 4, Sabinov – 1, Snina – 1, Stará Ľubovňa – 1, Stropkov – 1, Svidník – 1, Vranov nad Topľou - 2, Gelnica - 1, Košice I – 2, Košice II – 2, Košice III – 1, Košice IV – 2, Košice – okolie – 3, Michalovce – 3, Rožňava – 2, Sobrance – 1, Spišská Nová Ves – 1, Trebišov – 3.

Hypotetické výsledky parlamentných volieb konštruované na základe modelu simulujúceho aplikáciu relatívneho väčšinového volebného systému

Výsledky reálnych parlamentných volieb a hypotetické výsledky volieb na základe modelu simulujúceho aplikáciu relatívneho väčšinového systému pre roky 1990, 1992, 1994, 1998, 2002 a 2006 podľa počtu mandátov pridelených kandidujúcim politickým subjektom sa nachádzajú v nasledujúcich tabuľkách.

Tabuľka 1: Výsledky parlamentných volieb v roku 1990

politická strana	počet mandátov v SNR
Verejnost' proti násiliu (VPN)	48
Kresťanskodemokratické hnutie (KDH)	31
Komunistická strana Československa (KSČ)	22
Slovenská národná strana (SNS)	22
Spolužitie – Maďarské kresťansko - demokratické hnutie (S-MKDH)	14
Demokratická strana (DS)	7
Strana zelených (SZ)	6

Tabuľka 2: Hypotetické výsledky parlamentných volieb na základe modelu pre rok 1990

politická strana	počet mandátov v SNR
VPN	96
S-MKDH	26
KDH	15
SNS	13

Tabuľka 3: Výsledky parlamentných volieb v roku 1992

politická strana	počet mandátov v SNR
Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS)	74
Strana demokratickej ľavice (SDL)	29
KDH	18
SNS	15
S-MKDH	14

Tabuľka 4: Hypotetické výsledky parlamentných volieb na základe modelu pre rok 1992

politická strana	počet mandátov v SNR
HZDS	119
S-MKDH	21
SDĽ	10

Tabuľka 5: Výsledky parlamentných volieb v roku 1994

politická strana	počet mandátov v NR SR
HZDS – Roľnícka strana Slovenska (RSS)	61
Spoločná voľba (SV)	18
KDH	17
Maďarská koalícia (MK)	17
Demokratická únia Slovenska (DÚ)	15
Združenie robotníkov Slovenska (ZRS)	13
SNS	9

Tabuľka 6: Hypotetické výsledky parlamentných volieb na základe modelu pre rok 1994

politická strana	počet mandátov v NR SR
HZDS-RSS	123
MK	27

Tabuľka 7: Výsledky parlamentných volieb v roku 1998

politická strana	počet mandátov v NR SR
HZDS	43
Slovenská demokratická koalícia (SDK)	42
SDĽ	23
Strana maďarskej koalície (SMK)	15
SNS	14
Strana občianskeho porozumenia (SOP)	13

Tabuľka 8: Hypotetické výsledky parlamentných volieb na základe modelu pre rok 1998

politická strana	počet mandátov v NR SR
HZDS	76
SDK	46
SMK	28

Tabuľka 9 Výsledky parlamentných volieb v roku 2002

politická strana	počet mandátov v NR SR
HZDS	36
Slovenská demokratická a kresťanská únia (SDKÚ)	28
SMER	25
SMK	20
KDH	15
Aliancia nového občana (ANO)	15
Komunistická strana Slovenska (KSS)	11

Tabuľka 10: Hypotetické výsledky parlamentných volieb na základe modelu pre rok 2002

politická strana	počet mandátov v NR SR
HZDS	74
SDKÚ	38
SMK	32
SMER	3
KDH	2
Hnutie za demokraciu (HZD)	1

Tabuľka 11: Výsledky parlamentných volieb v roku 2006

politická strana	počet mandátov v NR SR
SMER – sociálna demokracia (SMER-SD)	50
SDKÚ – Demokratická strana (SDKÚ-DS)	31
SNS	20
SMK	20
Ľudová strana – HZDS (ĽS-HZDS)	15
KDH	14

Tabuľka 12: Hypotetické výsledky parlamentných volieb na základe modelu pre rok 2006

politická strana	počet mandátov v NR SR
SMER-SD	99
SMK	27
SDKÚ-DS	24

Na základe reálnych výsledkov parlamentných volieb a hypotetických výsledkov volieb konštruovaných prostredníctvom modelu simulujúceho aplikáciu relatívneho väčšinového systému môžeme určiť skutočnú i predpokladanú fragmentáciu stranického systému. Politickou vedou najčastejšie používaný index fragmentácie sa počíta podľa vzorca $F = 1 - \sum s_i^2$, kde s_i sú podiely jednotlivých strán na celkovom počte mandátov za predpokladu, že celok je predstavovaný hodnotou 1 (napr. podiel strany s 20 % mandátov je 0,2). Hodnota indexu fragmentácie sa pohybuje medzi 0 (jednostranícky systém – všetci poslanci patria do jednej strany) a 1 (každý poslanec patrí inej politickej strane). Ak teda v dokonalom bipartizme získa každá strana po 50 % mandátov, index fragmentácie bude mať hodnotu 0,50. Hodnota indexu medzi 0,50 a 0,67 indikuje bipartizmus. Pokiaľ je hodnota indexu vyššia ako 0,70, signalizuje existenciu multipartizmu. A napokon hodnota indexu nižšia ako 0,50 znamená domináciu jednej strany.⁴

V skutočných parlamentných voľbách v rokoch 1990, 1992, 1994, 1998, 2002 a 2006 index fragmentácie postupne nadobúdal hodnoty 0,78 (1990), 0,69 (1992), 0,77 (1994), 0,79 (1998), 0,84 (2002) a 0,79 (2006), kým vo voľbách simulovaných na základe modelu

⁴ Pozri Novák, M.; Lebeda, T. a kol. (2004): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, s. 415.

predpokladajúceho aplikáciu relatívneho väčšinového volebného dosahoval v tých istých rokoch podľa očakávania oveľa nižšie hodnoty 0,54 (1990), 0,35 (1992), 0,30 (1994), 0,61 (1998), 0,65 (2002) a 0,51 (2006).

Vplyv pomerného volebného systému na formovanie slovenského stranického systému

Listinný pomerný volebný systém, ktorý bol v Slovenskej republike po politických zmenách v roku 1989 opätovne zavedený, mal priamy vplyv na formovanie stranického systému. Tým, že umožnil proporcionálne zastúpenie jednotlivých politických síl v orgáne zákonodarnej moci, priamo podmienil podobu vzájomného vzťahu medzi politickými stranami. Aplikácia pomerného volebného systému v podmienkach prechodu od autoritatívneho režimu k demokratickému pluralitnému systému usporiadania politických vzťahov najlepšie vyhovovala požiadavke prirodzeného formovania základných charakteristík stranického systému.

Pre krajinu v tranzičnej fáze vývoja je dôležité, aby rozpory vyvolané revolučnými zmenami politického systému nemali pre relevantnú časť populácie traumatizujúci účinok. Historická skúsenosť ukazuje, že prechod k demokracii je v oveľa väčšej miere úspešnejší v systémoch, ktoré sú založené na konsenzuálnom správaní politických elít. Keďže schopnosť kooperácie rozhodujúcich politických subjektov je determinovaná okrem iných faktorov aj charakterom straníckej súťaže, význam aplikácie určitého typu volebného systému sa v tejto súvislosti ukazuje ako nezanedbateľný.⁵

Formovanie stranického systému okrem množstva premenlivých a náhodných faktorov odráža najmä štruktúru existujúcich rozporov v spoločnosti, ktoré sú spôsobilé ovplyvniť dynamiku rozhodujúcich politických konfliktov. Prechod od jedného typu usporiadania spoločenských vzťahov k typu kvalitatívne značne odlišnému nie je lineárny, sociálne zmeny majú turbulentný charakter, a tak výsledná rovnováha sociálneho systému je otázkou pomerne dlhého a nie vždy konzistentného vývoja. Tomu zodpovedá aj odraz sociálnych konfliktov v politickej sfére, ktorá len prirodzene reflektuje zložitost' tranzičného obdobia.

Pomerný volebný systém aplikovaný v slovenskom politickom systéme po roku 1989 v dôsledku svojej reprezentatívности a schopnosti transponovať reálne spoločenské konflikty do procesu tvorby politických rozhodnutí umožnil vytvorenie základných prvkov multipartizmu v straníckom systéme. Všetky spoločenské rozpory schopné nájsť svoj

⁵ Pozri Říchová, B. (2000): *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, s. 248.

politický výraz vo forme politických strán založených na ich existencii sa tak mohli stať predmetom politického zápasu, čím sa vytvorili reálne predpoklady na ich zodpovedné riešenie.

Multipartizmus ako stranický systém založený na relevantnom pôsobení viacerých politických strán, medzi ktorými existuje viac ako jedna línia konfliktov, je priamym dôsledkom existencie reálnych spoločenských rozporov. Pomerný volebný systém nie je teda jeho prvotnou príčinou, len ako jediný zo všetkých možných typov volebných systémov zabezpečuje reálne zobrazenie štruktúry politického vedomia populácie v najvyššej politike. Čistý pomerný volebný systém sa tak v procese vývoja stranického systému javí ako prísne neutrálny.

Po prvých slobodných a demokratických voľbách po páde autoritatívneho režimu v roku 1989 sa do Slovenskej národnej rady dostalo až sedem kandidujúcich subjektov, čo súvisí s pomerne nízkou hodnotou volebného kvóra. Hlavnou konfliktnou líniou, ktorá charakterizovala podobu rodiaceho sa multipartizmu v podmienkach prvej fázy transformácie postkomunistickej krajiny, bol rozpor komunistický režim kontra demokratizácia (obdoba Charlotovcami definovaného štiepenia štát – občianska spoločnosť).⁶ Na pozadí uvedeného štiepenia sa sformovalo predovšetkým širokospektrálne revolučné politické hnutie Verejnosť proti násiliu. Jeho charakter bol podmienený potrebou eliminovať vplyv Komunistickej strany Československa, ktorá stála na opačnom póle dominujúcej konfliktnéj línie.

Ďalšie politické subjekty zastúpené v Slovenskej národnej rade reprezentovali existenciu ďalších štiepení v sociálnej štruktúre transformujúcej sa Slovenskej republiky. Náboženská konfliktná línia podmienila pôsobenie druhého najsilnejšieho politického subjektu Kresťanskodemokratického hnutia, rozpor centrum – periféria sa prejavil v činnosti Slovenskej národnej strany a nový typ konfliktnéj línie materializmus – postmaterializmus sa odrazil v relatívnom volebnom úspechu Strany zelených. Multipartizmus sa teda vytváral v dôsledku existencie viacerých konfliktných línií v spoločnosti. Hoci všetky rozpory majú dualistický charakter, teda politické strany sa vo vzťahu k nemu vymedzujú v dvoch protikladných pozíciách, ich vzájomné kríženie má za následok existenciu systému viacerých politických strán, v ktorom nie je zriedkavá skutočnosť, že politická strana v jednej oblasti, napríklad sociálnej, vystupuje ako ľavica a v inej, napríklad v oblasti medzinárodných vzťahov a integrácie do nadnárodných štruktúr, sa jej postoje javia ako pravicové.

⁶ Pozri Novák, M. (1997): *Systémy politických strán. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 104.

Výsledky parlamentných volieb od roku 1990 až do roku 2006 poukazujú na existenciu najvýraznejšej politickej konfliktnej línie v slovenskej spoločnosti, ktorou je etnické štiepenie na majoritnú slovenskú a minoritnú maďarskú časť populácie. Uvedený rozpor nie je významný svojimi politickými dôsledkami, ale v porovnaní s inými druhmi politických konfliktov vykazuje väčšiu stabilitu a odolnosť voči spoločenským zmenám. V konkrétnom volebnom správaní sa rigidnosť etnického štiepenia prejavuje tak, že voliči maďarskej národnosti volia výlučne politické subjekty založené na maďarskom etnickom princípe. Ich etnická identita sa v politickej rovine manifestuje bez ohľadu na ďalšie komponenty ich sumárnej sociálnej identity.

Z hľadiska účinkov rôznych typov volebných systémov na štrukturálne prvky straníckej súťaže sa existencia rigidného etnického štiepenia v zmysle vyššie definovaných Sartoriho pravidiel odráža v nemožnosti vytvorenia bipartizmu v podmienkach Slovenskej republiky. Hoci väčšinový volebný systém podľa Duvergera v zásade vedie k formovaniu dvojstraníckeho systému, Giovanni Sartori upozorňuje, že dvojstranícky formát je nemožný, ak sú rasové, jazykové alebo ideologicky odcudzené, jedným záujmom zomknuté či z iných dôvodov odolávajúce menšiny, ktoré nemôžu byť reprezentované dvoma hlavnými masovými stranami, sústredené v počte postačujúcom na získanie relatívnej väčšiny v určitých volebných obvodoch.⁷ A tak je to aj v prípade rodiaceho sa slovenského straníckeho systému, ako názorne ukazujú výsledky modelovej analýzy.

Aplikácia relatívneho väčšinového volebného systému by bola pre politické subjekty zastupujúce záujmy príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny mimoriadne výhodná, pretože modelované výsledky volieb ukazujú, že ich zastúpenie v parlamente by bolo v porovnaní s realizáciou volieb na základe listinného pomerného volebného systému výraznejšie. Nedostatky nášho modelu pri hodnotení reprezentácie maďarskej národnostnej menšiny v rôznych typoch volebných systémov vystupujú do popredia najmä v súvislosti so skúsenosťami, ktoré už máme s aplikáciou väčšinového volebného systému s blokovým hlasovaním v regionálnych voľbách do zastupiteľstiev samosprávnych krajov. Pravdepodobne aj v celoštátnych voľbách by totiž v prípade zavedenia väčšinového volebného systému nemaďarské politické subjekty na svoj volebný neúspech v etnicky zmiešaných volebných obvodoch reagovali vzájomnou kooperáciou, a tak by v uvedených regiónoch na základe politických dohôd kandidoval vždy len jeden ich spoločný kandidát, čo by malo za následok diametrálne odlišné výsledky volieb v porovnaní s modelovou situáciou. Predikcia podmienok

⁷ Pozri Sartori, G. (2001): *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: SLON, s. 53.

a dôsledkov takého správania je však zo zásady nemožná, na čo sme upozorňovali už pri hodnotení argumentačnej sily nami vytvoreného modelu volebného správania.

Hypotetické dôsledky aplikácie relatívneho väčšinového volebného systému v rokoch 1990 - 1992

Zavedenie väčšinového volebného systému už v prvých slobodných a demokratických voľbách po roku 1989 by okrem eliminácie politických subjektov s najnižšou volebnou podporou, t.j. Demokratickej strany a Strany zelených, malo katastrofálne dôsledky aj pre politický subjekt stojaci na opačnom póle konfliktnej línie štát kontra občianska spoločnosť, t.j. pre Komunistickú stranu Československa, ktorá by sa napriek viac ako 13 – percentnej voličskej podpore do parlamentu pravdepodobne vôbec nedostala. Zástupcovia KSČ si boli tejto skutočnosti pri rokovaní o novej podobe volebného systému vedomí, a tak v rámci negociovanej transformácie česko – slovenského a slovenského politického systému, ktorú sme zo všetkých možných ciest transformácie vyzdvihli ako z historického pohľadu najúspešnejšiu, iný typ volebného systému prakticky neprichádzal do úvahy. Eliminácia postkomunistickej ľavice z rodiaceho sa stranického systému by v počiatočnej fáze tranzície mohla mať veľmi negatívne dôsledky. Zvýšilo by sa napätie v spoločnosti a akceptácia nového režimu významnou časťou populácie by bola ohrozená, čo by sa mohlo odraziť v radikalizácii politických síl stojacich v opozícii voči protagonistom poprevratových zmien.⁸ Prirodzená transformácia KSČ na modernú stranu sociálnodemokratického typu by sa tak mohla výrazne spomaliť.

Dominantnou politickou silou by sa v prípade zavedenia väčšinového volebného systému stalo širokospektrálne politické hnutie Verejnosc' proti násiliu, jeho prirodzený konkurent Kresťanskodemokratické hnutie by sa dostalo do výrazne menšinového postavenia, keď by napriek volebnej podpore na úrovni dvoch tretín volebného zisku najsilnejšieho politického hnutia získalo len menej ako šestinú jeho poslaneckých mandátov. Výsledkom aplikácie väčšinového volebného systému by tak nebol rodiaci sa bipartizmus, ale systém jednej strany, pretože z troch menšinových subjektov pravdepodobne zastúpených v parlamente by sa ani jeden nenachádzal na opačnom póle hlavnej konfliktnej línie charakterizujúcej počiatočnú fázu transformácie. Štiepenia, ktoré v sociologickej rovine

⁸ Pozri Dvořáková, V.; Kunc, J. (1994): *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 19.

odôvodňujú existenciu KDH, SNS a koalície maďarských politických subjektov, t.j. náboženské a etnické štiepenie a rozpor centrum – periféria, totiž neboli tými, ktoré by straníckej súťaži dominovali. Z tohto hľadiska neboli SNS a maďarské politické strany samostatnými pólmi stranického systému, teória stranických systémov by ich pravdepodobne označila ako nerelevantné politické strany. Hoci Kresťanskodemokratické hnutie bolo na základe výsledkov volieb druhým najsilnejším politickým subjektom, tiež nepredstavovalo samostatný pól stranického systému, pretože na pozadí hlavnej konfliktnej línie straníckej súťaže zaujímalo rovnakú pozíciu ako VPN, čo sa po voľbách v roku 1990 odrazilo aj ich účasťou v jednej vládnej koalícii, ktorú podľa Axelrodovho predpokladu o formovaní vládnych koalícií vytvárajú ideologicky príbuzné politické subjekty.⁹

Aplikácia väčšinového volebného systému v podmienkach počiatočnej fázy transformácie by odhliadnuc od jeho reštriktívneho vplyvu na formovanie stranického systému, ktorého vykryštalizovaná podoba je väčšinou výsledkom uplynutia viacerých volebných období a nimi podmienenej rotácie vládnych garnitúr, nebola v uvedenom období vhodná aj vzhľadom na už spomínanú širokospektrálnosť dominujúceho revolučného politického hnutia VPN. Jeho charakter bol daný podobou protikomunistickej opozície, ktorá zahŕňala rozmanité názorové prúdy, od reformných komunistov, kresťansky orientovaných politikov, predstaviteľov ochranárskeho hnutia, občianskeho disentu, umelcov až po neskompromitovaných a pragmatických politikov bývalého režimu, čo zvyšovalo predpoklad jeho následnej kryštalizácie a štiepenia. Pozitívny efekt, ktorý by väčšinový volebný systém priniesol v podobe jednofarebnej vlády a tým efektívneho vládnutia umožňujúceho rýchlu transformáciu poprevratovej spoločnosti, by sa tak mohol prejaviť iba v určitej fáze prvého volebného obdobia a následne by bol vystriedaný vládnu krízou podmienenou manifestáciou načrtnutých rozkladných procesov. Tejto skutočnosti si boli vedomí aj iniciátori prvých volebných pravidiel, pretože v rozpore s tradíciou štandardných demokratických politických systémov i odporúčaniami politickej vedy prvé volebné obdobie koncipovali ako dvojročné.

Radikálne zmeny spoločenského poriadku v tranzičnej fáze vývoja Slovenskej republiky podmienili vznik nových rozporov v spoločnosti, ktoré sa zákonite odrazili aj v politickom vedomí populácie i správaní politických elít. Ich prirodzeným dôsledkom bolo očakávané štiepenie širokospektrálneho vládnuceho politického hnutia, ktorého výrazom bol vznik Hnutia za demokratické Slovensko.¹⁰ HZDS bolo spoločensky zakotvené

⁹ Pozri Novák: *Systémy politických stran*, s. 186.

¹⁰ Pozri Kapr, J.; Kotlas, P. (1993): *Výsledky voleb*. In: ALAN, Josef et al. *Volby*. Praha: EGEM, s. 123 – 157, tu s. 133.

v novovzniknutej sociálnoekonomickej konfliktnej línii a zároveň duplicitne v konfliktnej línii centrum – periféria, keď sa na pozadí ekonomických zmien, ktorých negatívne dôsledky sa najvýraznejšie prejavili v slovenskej časti federácie, postavilo na stranu voličov dotknutých uvedenými zmenami a súčasne akcentovalo požiadavku suverenity Slovenskej republiky, či už v podobe konfederatívneho usporiadania spoločného štátu Čechov a Slovákov alebo eventuálneho vytvorenia samostatného slovenského štátu.

Kým v podmienkach stranického systému založeného na multipartizme bolo možné stabilizujúcim pôsobením KDH a maďarských politických strán vládnu krízu dočasne vyriešiť, v prípade dominantného postavenia VPN za predpokladu aplikácie väčšinového volebného systému by dôsledkom nevyhnutného štiepenia VPN pravdepodobne bolo paralyzovanie vládnej moci, čo by paradoxne bolo v rozpore s očakávaniami vkladnými do tohto typu volebného systému.

Hypotetické dôsledky aplikácie relatívneho väčšinového volebného systému v rokoch 1992 - 1998

Podobné dôsledky v podobe kreácie systému jednej strany za súčasného posilnenia postavenia maďarských politických subjektov by mala aplikácia väčšinového volebného systému aj v nasledujúcich parlamentných voľbách v rokoch 1992 a 1994. V jednostraníckom systéme sa spomedzi súperiacich strán výraznejšie presadzuje jedna, ktorá dokáže samotná získať približne 40 % odovzdaných hlasov a nemá silného konkurenta v žiadnej z ostatných strán.¹¹ Kým v skutočných parlamentných voľbách v uvedených rokoch by sa do parlamentu dostalo päť, resp. šesť politických subjektov, v modelovaných voľbách by HZDS, ktoré stabilne dosahovalo podporu okolo 35 % voličov, získalo v Národnej rade Slovenskej republiky dominantné postavenie, pričom by mu s výnimkou volieb v roku 1992, kedy by niekoľko poslaneckých mandátov získala aj postkomunistická ľavica, sekundovali iba zástupcovia maďarských politických subjektov, ktoré, ako sme už vyššie uviedli, nepredstavovali samostatný pól stranického systému a z hľadiska jeho základných parametrov nespĺňali kritériá relevantnej politickej strany.

Existencia novej hlavnej konfliktnej línii stranického systému, t.j. sociálno-ekonomickej konfliktnej línii a rozporu centrum – periféria, by sa tak opäť odrazila iba

¹¹ Pozri Tóth, R. (2002): *Politické strany*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, s. 67.

v zastúpení jej jediného protagonistu v parlamente, pričom politické subjekty odvodzujúce svoje politické pôsobenie od opačného postoja k hlavnej línii štiepenia by svoje názory na najvyššej politickej úrovni nemohli vôbec reprezentovať.¹² Tu treba zdôrazniť, že ani Strana demokratickej ľavice, ktorá by vzhľadom na dôsledky radikálnej sociálno-ekonomickej transformácie pravdepodobne aj v podmienkach väčšinového volebného systému dosiahla minimálne vo voľbách v roku 1992 čiastočný volebný úspech, nepredstavovala samostatný pól stranického systému, pretože na pozadí hlavných konfliktných línii zaujímala podobné stanoviská ako dominantné HZDS. To sa však neskôr zmenilo, keď sa ústredným politickým rozporom v slovenskej spoločnosti stalo štiepenie na základe postoja k lídrovi HZDS Vladimírovi Mečiarovi, ktorý v časti politologickej literatúry dostal označenie rozpor mečiarizmus – antimečiarizmus.¹³

Politické strany stojace na opačnom póle takto definovaného stranického systému, t.j. KDĽ, v počiatočnom období aj Demokratická strana a Občianska demokratická únia a neskôr Demokratická únia, by väčšinovú podporu potrebnú na získanie poslaneckého mandátu získali pravdepodobne len v minimálnom počte volebných obvodov, čo je aj príčinou nášho konštatovania, že väčšinový volebný systém by sa odrazil vo vytvorení systému jednej strany.

V tejto súvislosti opäť vystupuje do popredia obmedzená výpovedná hodnota nami vytvoreného modelu, pretože za predpokladu, že by výsledky parlamentných volieb v roku 1992 v prípade aplikácie väčšinového volebného systému dopadli rovnako ako v modelovej situácii, by bolo krajne nepravdepodobné, že by HZDS aj v ďalších parlamentných voľbách získalo tak výrazne dominantné postavenie, obmedzené len v dôsledku vplyvného postavenia maďarských politických subjektov v časti nami konštituovaných volebných obvodov. Náš model totiž nemôže byť schopný popísať taktické správanie kandidujúcich subjektov, vyplývajúce zo získaných skúseností na základe výsledkov predchádzajúcich parlamentných volieb. Pretože v roku 1994 získal rozpor mečiarizmus – antimečiarizmus črty dominujúcej konfliktnej línii stranického systému, je odôvodnené predpokladať, že politické subjekty stojace na opačnom póle uvedeného rozporu, t.j. najmä KDĽ a DÚ, ale zrejme i SDĽ, by vzhľadom na prieskumami verejnej mienky predpovedanú popularitu HZDS vo väčšine jednomandátových volebných obvodov proti kandidátovi HZDS postavili jediného spoločného kandidáta.

Dlhodobá adaptácia systému jednej strany na pozadí spoločnosťou výrazne rezonujúcej konfliktnej línii vyplývajúcej z odlišného chápania roly populárneho lídra HZDS

¹² Pozri Strmiska, M. a kol. (2005). *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, s. 261.

¹³ Pozri tamtiež, s. 464.

by tak pravdepodobne nebola možná, skôr by došlo k vytváraniu zárodkov bipartimu, narúšaného iba už spomínanou špecifickou rolou maďarských politických síl, ktoré by ale vzhľadom na ich postoj k premiérovi Mečiarovi bolo nutné klasifikovať len ako jednu zo súčastí druhého pólu vo svojej podstate dvojstraníckeho formátu novokonštituovaného straníckeho systému.

Eventuálna kreácia dvojstraníckeho formátu za podmienok daných fungovaním väčšinového volebného systému v zmysle Sartoriho definície, ktorý počet pólov straníckeho systému neodvodzuje z počtu politických strán zastúpených v parlamente, ale od ich ideologickej príbuznosti, resp. vzdialenosti, vzhľadom na dominujúce štiepenie v politickom vedomí spoločnosti, zreteľne vyplýva už z hypotetických výsledkov volieb v roku 1998, kedy aj v skutočnosti päť opozičných politických strán vytvorilo volebnú koalíciu, ktorá len v dôsledku vyššie opísanej novely volebného zákona niesla formálne znaky jedinej politickej strany. Je samozrejme otázne, či by existencia väčšinového volebného systému neprinútila aj Stranu demokratickej ľavice stať sa súčasťou Slovenskej demokratickej koalície. Z výsledkov modelovaných parlamentných volieb vyplýva aj ďalší dôsledok relatívneho väčšinového volebného systému a to v podobe minimálnej úspešnosti novovzniknutých politických strán, čo by sa odrazilo ako v prípade Združenia robotníkov Slovenska, tak aj v prípade neskôr založených politických subjektov Strany občianskeho porozumenia alebo Aliancie nového občana. Možno teda predpokladať istý stabilizujúci účinok väčšinového volebného systému na podobu slovenského straníckeho systému.

Tento stabilizujúci účinok by sa zrejme prejavil aj počas volebného obdobia nasledujúceho po parlamentných voľbách v roku 1992. Predčasné parlamentné voľby v roku 1994 boli totiž iba dôsledkom fragmentácie vládnuceho Hnutia za demokratické Slovensko, ktorého časť poslancov po politickom konflikte s jeho lídrom vytvorila Demokratickú úniu, a tak prispela k pádu druhej vlády Vladimíra Mečiara.¹⁴ Za predpokladu, že by HZDS v dôsledku aplikácie väčšinového volebného systému disponovalo viac ako 100 poslaneckými mandátmi, by sa ani toto štiepenie neodrazilo v stabilite vládnej moci a predčasné voľby by vôbec neboli nutné. Mohlo by to mať za následok menšiu polarizáciu slovenského straníckeho systému, ktorá v skutočnosti po udalostiach v roku 1994 nadobudla výrazné rozmery.

¹⁴ Pozri Leška, D; Koganová, V. (1994): *Voľby 1994 a profilovanie politických strán a hnutí na Slovensku*. In: Szomolányi, S.; Mesežnikov, G. (eds.): *Slovensko : Voľby 1994. Príčiny – dôsledky – perspektívy*. Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy, 1994, s. 86 – 100, tu s. 93.

Očakávaný pozitívny efekt väčšinového volebného systému v podobe akcieschopnosti vládnej moci, nižšej fragmentácie stranického systému a stability zastúpenia jeho ústredných prvkov by sa tak dostavil zrejme už po roku 1992. Slovenská republika by sa tak vyhla vládnej kríze a pravdepodobne aj nepriaznivým dôsledkom prílišnej polarizácie stranického systému. Na druhej strane neproporcionalita zastúpenia jedného pólu stranického spektra, reprezentovaného najmä KDĽ, DÚ a čiastočne SDĽ, by v počiatkovej fáze tranzície ohrozovala dôveryhodnosť politiky v očiach verejnosti, znemožňovala by prirodzené formovanie zárodočných prvkov stranického systému, a tak akceptácia nového demokratického politického systému zo strany verejnosti ako základná podmienka úspešnosti demokratizačnej tranzície by bola do určitej miery obmedzená. Zároveň by bol politický systém pripravený o významnú rolu, aká v ňom nepochybne prináleží akcieschopnej opozícii ako brzde možného zneužitia takmer neobmedzenej moci dominantným vládnucim subjektom. Toto konštatovanie získava na váhe najmä pri pohľade na hypotetické výsledky parlamentných volieb v rokoch 1992 a 1994, v ktorých by v prípade aplikácie väčšinového volebného systému pravdepodobne jedna politická strana získala v parlamente pohodlnú ústavnú väčšinu, čo by ju mohlo zvädzať k využitiu nedemokratických metód politického zápasu. Z tohto hľadiska je použitie iného ako pomerného volebného systému v prvých desiatich rokoch demokratizačnej tranzície výrazne spochybnené a to aj napriek jeho nepriaznivému vplyvu na efektívnosť vládnutia a prehľbujúcu sa fragmentáciu stranického systému.

Komparácia dôsledkov pomerného a väčšinového volebného systému v kontexte transformácie slovenského stranického systému po roku 1998

Skúsenosť s fungovaním slovenského stranického systému po roku 1998 nás však pri pozitívnom hodnotení listinného pomerného volebného systému nabáda na väčšiu opatrnosť. Koaličná vláda vytvorená po roku 1998 z politických subjektov, ktoré spájala rovnaká pozícia na pozadí konfliktnej línie mečiarizmus – antimečiarizmus, bola napriek možnosti oprieť sa o ústavnú väčšinu v Národnej rade Slovenskej republiky vo svojom vládnutí pomerne neefektívna. Odhliadnuc od etnických rozporov podmienených vládnou účasťou Strany maďarskej koalície bolo jej zloženie atypické, pretože jej súčasťou boli politické strany, ktoré by v podmienkach prirodzene sformovaného stranického systému stáli na jeho opačných póloch a to v dôsledku dominantnej úlohy sociálno-ekonomickej konfliktnej línie

v moderných spoločnostiach. Pravicové strany KDH a DÚ dočasne zjednotené pod hlavičkou SDK a ľavicové subjekty SDE a SOP boli okrem negatívneho vymedzenia voči osobe lídra HZDS a prípadne zhodného postoja v zahraničnopolitických otázkach vzájomne ideologicky vzdialené, čo sa v decíznej sfére aj často prejavovalo. V mnohých prípadoch išlo o modelový príklad paralýzy vládnutia v dôsledku existencie viacpolárneho multipartizmu ako výsledku pôsobenia pomerného volebného systému. Komplikácie sa ešte zväčšili po rozpade SDK a následnom vzniku Slovenskej demokratickej a kresťanskej únie a opätovnom etablovaní KDH ako samostatného politického subjektu, ako aj po založení novej politickej strany SMER bývalým poslancom SDE Robertom Ficom.

Podobné prejavy paralýzy vládnutia v mnohostraníckom systéme, aj keď nie v takej vypuklej podobe, bolo možné sledovať aj po voľbách v roku 2002, kedy opäť vznikla koalíčná vláda zložená zo štyroch politických subjektov. Aj keď v porovnaní s predchádzajúcou vládou mocou sa koalícia SDKÚ, KDH, ANO a SMK zdala ideologicky súrodejšia, pretože ju tvorili politické strany definované z hľadiska vlastnej pozície v sociálno-ekonomickej konfliktnej línii ako pravicové, konflikty vo vládnej koalícii vyplynuli z existencie ďalších politických rozporov v spoločnosti a to na jednej strane z už spomínaného etnického rozporu podmieneného účasťou SMK vo vláde a na druhej strane z konfliktnej línie cirkiev – štát, ktorej rola bola mnohými politológmi v dôsledku majoritnej pozície katolíckeho vierovyznania v Slovenskej republike dlhodobo nepatrične podceňovaná.¹⁵

Náboženská konfliktná línia sa odrazila nielen vo vzťahu medzi KDH a Alianciou nového občana, ktorá sa po svojom do značnej miery marketingovom volebnom úspechu v roku 2002 snažila nájsť dlhodobo udržateľnú pozíciu v straníckom systéme práve prostredníctvom vlastnej sebadefinície v kategóriách uvedeného štiepenia, ale aj vo vzťahoch medzi inak ideologicky veľmi príbuznými subjektmi SDKÚ a KDH, ktorých vzájomný konflikt v otázke vzťahov medzi cirkvou a štátom napokon viedol k pádu vlády a predčasným voľbám. Komplikované podmienky vládnutia po roku 2002 vyplývali aj z pokračujúceho štiepenia politických strán, najmä SDKÚ a HZDS, ktoré zneprehľadňovalo pozíciu jednotlivých pólov straníckeho systému v parlamente.

Modelované výsledky volieb pre roky 1998, 2002 a 2006 ukazujú, že zavedenie väčšinového volebného systému po úspešnom zvládnutí prvej fázy demokratizačnej tranzície by sa mohlo pozitívne odraziť vo formovaní bipolárneho straníckeho formátu deformovaného

¹⁵ Pozri Strmiska: *Politické strany moderní Evropy*, s. 471.

iba stabilnou reprezentáciou príslušníkov maďarskej národnostnej menšiny a tým aj v zvýšení efektívnosti vládnutia. Kým dominujúcou konfliktnou líniou ovplyvňujúcou charakter volebnej súťaže v rokoch 1998 a 2002 by bol aj v prípade aplikácie väčšinového volebného systému stále rozpor mečiarizmus – antimečiarizmus, voľby v roku 2006 by viac pripomínali stranícku súťaž v etablovaných parlamentných demokraciách, pretože v dôsledku permanentne sa znižujúceho vplyvu HZDS by do popredia vystúpilo ako dominantné sociálnokenomické štiepenie.¹⁶

Možnosť predikcie výsledkov volieb v rokoch 1998 a 2002 je vzhľadom na známe nedostatky nami vytvoreného modelu volebného správania značne obmedzená, pretože nemôžeme brať do úvahy eventuálne spojenectvá kandidujúcich subjektov, možný vplyv volebnej geometrie, ani rolu osobnostných predpokladov jednotlivých kandidátov súperiacich v rámci jednomandátového volebného obvodu. Nami predpokladané víťazstvo HZDS v oboch parlamentných voľbách by nemuselo vôbec zodpovedať skutočnosti, ak by politické subjekty stojace voči nemu v opozícii v zmysle racionálnej úvahy vyplývajúcej z analýzy prieskumov verejnej mienky postavili v jednotlivých volebných obvodoch spoločných kandidátov. Už vyššie sme v tejto súvislosti spomenuli pravdepodobnú integráciu SDE v rámci Slovenskej demokratickej koalície. Podobne by zrejme na podmienky determinované existenciou väčšinového volebného systému reagoval aj opačný pól straníckeho spektra, kde by sa vzhľadom na integráciu prostredníctvom SDK HZDS snažilo o využitie voličského potenciálu najmä Slovenskej národnej strany. V každom prípade by však základný formát straníckeho systému ako obmedzeného bipartizmu ostal zachovaný a z hľadiska efektívnosti vládnutia by mohol preukázať svoju funkčnosť.

Otázne je, ako by zásadné zmeny slovenského straníckeho systému, ktoré nastali v dôsledku upadajúceho vplyvu HZDS a jemu zodpovedajúcemu nárastu preferencií novovytvorenej ľavicovej politickej strany SMER, prebiehali za predpokladu existencie väčšinového volebného systému a aký by bol vplyv fragmentácie SDK na efektívnosť vládnutia v prípade jej volebného víťazstva a to najmä so zreteľom na pravdepodobnú účasť SDE v nej.

Predovšetkým je nutné v tejto súvislosti zdôrazniť psychologický účinok reštriktívneho vplyvu väčšinového volebného systému na formovanie nových relevantných politických strán, ktorý sme zdôraznili v našich úvahách o fungovaní politických strán ako ZRS, SOP alebo ANO v prípade zavedenia iného typu volebných pravidiel. Je teda diskutabilné, či by napríklad Robert Fico za uvedených podmienok disponoval v roku 1999

¹⁶ Pozri Strmiska: *Politické strany moderní Evropy*, s. 467.

dostatočnou politickou energiou na založenie novej politickej strany, keby predpoklady na jej volebný úspech boli v počiatkovej fáze jej pôsobenia pomerne mizivé, ako názorne ukazujú simulované výsledky volieb pre rok 2002, kedy by relatívnu väčšinu potrebnú na získanie poslaneckých mandátov v jednomandátových volebných obvodoch nová politická strana získala pravdepodobne len v okrese Martin. Súčasne treba spomenúť aj psychologický vplyv opakovanej aplikácie väčšinového volebného systému na voličov, ktorí by sa na základe predchádzajúcich výsledkov volieb a vlastných skúseností s tzv. prepadnutými hlasmi len ťažko odhodlávali orientovať svoje volebné preferencie na politické strany bez výraznejšej šance presadiť sa vo volebnom zápase.

Skúsenosti z krajín, v ktorých je relatívny väčšinový systém dlhodobo etablovaný, však ukazujú, že transformácia stranického systému je možná aj v takýchto podmienkach. Vo Veľkej Británii totiž došlo k nahradeniu bipartizmu založeného na konkurencii konzervatívcov a liberálov najskôr tripartizmom a napokon novým druhom bipartizmu, ktorý je charakterizovaný alternáciou konzervatívnych a labouristických vlád. Podobný proces by teda nebol vylúčený ani v podmienkach slovenského stranického systému, pravdepodobne by však neprebíhal tak radikálne, ako tomu bolo možné v pomernom volebnom systéme, ktorý zmeny voličských nálad reflektuje oveľa vernejším spôsobom. Časom by sa však s veľkou pravdepodobnosťou sformoval dvojstranícky formát v takej podobe, v akej ho prezentujú nami simulované výsledky volieb pre rok 2006, teda dvojstranícky formát s dominantnou úlohou sociálno-ekonomickej konfliktnej línie. Našu predikciu výsledkov volieb opäť možno spochybniť z už vyššie sformulovaných pozícií, pretože nezohľadňuje pravdepodobnú integráciu politických subjektov predstavujúcich jeden pól stranického súťaže a to vo forme kooperácie SDKÚ a KDĽ na jednej strane a prípadne politickej strany SMER s HZDS a SNS na strane druhej.¹⁷ Druhý prípad kooperácie by bol však menej pravdepodobný a zrejme by k nej došlo až po uplynutí ďalšieho volebného obdobia, pretože práve SMER a HZDS by boli hlavnými konkurentmi v zápase o dominantné postavenie na opačnom póle stranického spektra a teda psychologické predpoklady volebnej spolupráce by ešte neexistovali.

¹⁷ Pozri Školkay, A. (2003): *Volebná kampaň 2002*. Bratislava : ASCO, s. 43.

Literatúra

- Dvořáková, V.; Kunc, J. (1994): *O přechodech k demokracii*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Horváth, P. (2005): *Úvod do porovnávej politológie*. In. Tóth, R. a kol.: *Úvod do politických vied*. Bratislava: Smaragd, s. 55-98.
- Kapr, J.; Kotlas, P. (1993): *Výsledky voleb*. In: ALAN, Josef et al. *Volby*. Praha: EGEM, s. 123 – 157.
- Leška, D; Koganová, V. (1994): *Volby 1994 a profilovanie politických strán a hnutí na Slovensku*. In: Szomolányi, S.; Mesežnikov, G. (eds.): *Slovensko: Volby 1994. Príčiny – dôsledky – perspektívy*. Bratislava: Slovenské združenie pre politické vedy, 1994, s. 86 – 100.
- Novák, M. (1997): *Systémy politických stran. Úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997.
- Novák, M.; Lebeda, T. a kol. (2004): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk.
- Říchová, B. (2000): *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.
- Sartori, G. (2001): *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: SLON.
- Strmiska, M. a kol. (2005). *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál.
- Školkay, A. (2003): *Volebná kampaň 2002*. Bratislava: ASCO.
- Tóth, R. (2002): *Politické strany*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave.